

MAKTABGACHA YOSHDAGI BOLALARNI MA'NAViy-AXLOQiy TARBIYALASHDA INTEGRATSION YONDASHUV SAMARADORLIGI

Abdualimova Shabnam Hasan qizi

TERDPI Ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi (maktabgacha ta'lim)
mutaxassisligi 2-kurs magistranti

Annotatsiya: Maktabgacha yoshdagi bolalarda ma'naviy-axloqiy tarbiya berishning muhim ekanligi, bolalarga axloqiy va ma'naviy tarbiya berishda rivojlangan mamlakatlar tajribasiga asoslangan holda integratsiyalashgan usul va vositalardan foydalanish orqali yuqori sifat ko'rsatkichlariga erishish mumkinligi haqida so'z yuritiladi.

Kalit so'zlar: Axloq, me'yor, samaradorlik, ma'naviy tarbiya, ta'lim-tarbiya, usul, integratsiya, maktabgacha ta'lim, vosita.

EFFECTIVENESS OF THE INTEGRATED APPROACH IN SPIRITUAL AND MORAL EDUCATION OF PRESCHOOL CHILDREN

Abdualimova Shabnam

TERDPI 2nd year master's degree in theory and methodology of education and training (preschool education)

Abstract: It is said that it is important to give moral and moral education to children of preschool age, it is possible to achieve high quality indicators by using integrated methods and tools based on the experience of developed countries in giving moral and moral education to children.

Key words: Ethics, standard, efficiency, moral education, education, method, integration, preschool education, tool.

Zamonaviy o'quvchiga yo'naltirilgan ta'lim ko'p bosqichli makon, shaxsning rivojlanishi uchun sharoit yaratuvchi murakkab jarayon sifatida qaraladi. Uning asosiy vazifasi bolaning axloqiy madaniyatini shakllantirishga, insonparvarlikka yo'naltirilgan shaxsni shakllantirishga yordam beradigan yangi qadriyatlar tizimini yaratishdir. Maktabgacha yoshdagi bolalarning ma'naviy-axloqiy rivojlanishi muammosi zamonaviy jamiyatdagi mavjud vaziyat tufayli dolzarb bo'lib bormoqda. Qadriyatlarni asrab-avaylash va yetkazish usuli sifatida insonning madaniyatdan

yroqlashuvi natijasida vujudga kelayotgan qadriyat bo'shlig'i, ma'naviyatning yo'qligi yosh avlod o'rtasida ezgulik va yovuzlikni anglashning o'zgarishiga olib keladi va jamiyatni xavf-xatar oldiga qo'yadi. Maktabgacha yoshdagi bolalarni ma'naviy-axloqiy tarbiyalash zamonaviy maktabgacha ta'lim tashkilotlari sharoitida ta'limning eng qiyin vazifalaridan biridir. Maktabgacha ta'limning deyarli barcha dasturlarining eng muhim vazifasi ma'naviy-axloqiy tarbiyadir. Ushbu dasturlarning xilma-xilligi bilan tarbiyachilar bolalarning tajovuzkorligi, shafqatsizligi, hissiy karliklari, o'zlariga va o'z manfaatlariga nisbatan izolyatsiyasining kuchayishini qayd etadilar. Ayniqsa, shafqatsizlik va zo'rvonlik tez-tez uchrab turadigan hozirgi paytda ma'naviy-axloqiy tarbiya muammosi tobora dolzarb bo'lib bormoqda. Shu munosabat bilan shaxsning ma'naviy-axloqiy fazilatlarini tarbiyalashning turli usullarini tanlash va ulardan oqilona foydalanish hozirgi kunda maktabgacha ta'lim tashkilotlarining asosiy vazifalaridan biri hisoblanadi. Ma'naviy-axloqiy tarbiya, bola tarbiyasi masalalari jamiyatni doimo va doimo tashvishga solgan. Ko'pgina pedagoglarning fikriga ko'ra (L.S.Vigotskiy; D.B.Elkonin; L.I.Bojovich, A.V. Zaporjets; Ya.Z. Neverovich va boshqalar) axloqiy instantsiyalar, axloq va axloq me'yorlarining paydo bo'lishi va shakllanishi davri maktabgacha yoshdir. Katta yoshdagi maktabgacha yoshdagi bolani axloqiy tarbiyalash jarayonida axloq normalari va talablari to'g'risidagi bilimlarni to'plash muhim ahamiyatga ega. Shuning uchun har qanday axloqiy sifatni tarbiyalashda tarbiyaning turli vositalari va usullaridan foydalaniladi. Axloqiy tarbiyaning umumiy tizimida mulohazalar, baholar, tushunchalarni shakllantirishga, axloqiy e'tiqodlarni tarbiyalashga qaratilgan vositalar guruhi muhim o'rin tutadi.

Keyingi vaqtlarda maktabgacha talim tashkilotlarida mashg'ulotlarni amalga oshirishda integrallashgan ta'lim metodlaridan foydalanish muhim ahamiyat kasb etmoqda. Sababi, bolada ona -vatanga muhabbat, insoniy fazilatlarni shakllantirish mashg'ulotlarning asosiy maqsadi sanaladi. Shu ma'noda ma'naviy-axloqiy tarbiya bo'yicha integrallashgan mashg'ulotlar keng rasm bo'lishi qonuniy tus oldi.

Integrallashgan estetik jihatdan tashkil etilgan mashg'ulotlarda, san'at predmetlarini integratsiyalashi, bolalarni sanat predmetlarni o'qitishning muqobil tizimi, ekanligini ta'kidlash imkonini beradi. Integratsiya – tarbiyachining turli fanlar bo'yicha kuzatishlari va xulosalarni tasdiqlab yoki chuqurlashtirib beruvchi yangi dalillarni topib berish manbaidir. Ular faoliyatning turli shakllari almashib turishi orqali tarbiyalanuvchilar charchashi va asabiylashishining oldini oladi.

Barcha mamlakatlarda pedagoglar faoliyati uchun maksimal qulay sharoitlarning yaratilgani, pedagogning ijodiy erkinligi, katta hajmdagi

hisobotlarning yo'qligi, davlat bog'chalari pedagoglari ijtimoiy statusining yuqoriligi, bolalar o'zlarini namoyon qilishlari uchun yaratilgan ijodiy muhit, jumladan xonalarning hatto kichik detallarigacha qulay dizayni va jihozlangani, ular uchun boy adabiyotlar va rivojlantiruvchi o'yinlarning mavjudligi, erta bolalikdan jamiyatda o'zini tutish va shaxsiy gigiena ko'nikmalarini tarbiya qilish maktabgacha ta'lim tizimi muvaffaqiyatining asosini tashkil etadi. Quyida biz ba'zi bog'chalarning faoliyatiga nazar tashlaymiz.

Koreya bog'chalarda asosan musiqa, rasm, hisoblash mashg'ulotlari integratsion shaklda tashkil etiladi. Koreys bog'chalarida bolalarda mustaqillik, tashabbuskorlik, ijodkorlik kabi ma'naviy-axloqiy sifatlarni shakllantirishga katta e'tibor berilishi, ta'lim-tarbiya jarayonini uzviylikda olib borilishi, O'zbekistonda maktabgacha ta'lim tizimida Koreya tajribasidan foydalanish imkoniyatlarini kengligini ko'rsatadi.

Xitoy bog'chalarida bolalar tarbiyasi integratsion ko'rinishga ega ya'ni, jismoniy rivojlanish bilan uyg'unlikda olib boriladi, maktabgacha ta'lim tashkilotlarida bolalarni jismonan, aqlan, estetik rivojlanishlarida ko'mak beradi, bu bilan bolani eng kichik yoshidan barkamol shaxs bo'lib rivojlanishini ta'minlaydi. Bolalar bog'chasida tarbiyaning asosiy vositasi o'yin hisoblanadi, u yerda bolalarning rivojlanishi uchun butun sharoitlar yaratilgan, o'z qobiliyatlarini namoyon qilish imkoniyatlari ta'minlangan. Bolalar bog'chasida qat'iy tartib va intizom o'rnatiladi, bolalar erkaliklari ta'qiqlanadi. Tarbiyachilar bolaning shaxsiy hususiyatini yaxshi biladilar, lekin bu hususiyatlari tug'ma deb hisoblamaydilar. Bolalar bog'chasida o'zaro urushlar, erkaliklar, kattalar talabiga bo'ysunmaslikka yo'l qo'yilmaydi, yomon intizom ilk ko'rinishidayoq bartaraf etiladi, agar bola o'zini yomon tutsa, tarbiyachi uning yoniga kelib, bu holatini sezganini bildiradi, lekin gapirmaydi. Bola o'z aybini tushungachgina tarbiyachi uning nomini aytib chaqiradi. Urush, xonadan haydab chiqarish, umuman jazolash man etiladi. Intizomni yaxshi ushlab turishning samarali yo'li bu - taqqoslash va rag'batdir, deb hisoblashadi. Bolalarni yoshligidan boshlab o'z xulq-atvorlarini tahlil etishga o'rgatib boriladi. Bolalar diqqat bilan eshitadilar va to'g'ri hayotiy misollarni eslab qoladilar. Har bir tartibsizlikka tanbeh beriladi, aks holda bola bu tarbiyasizlikni to'g'ri hisoblab, o'ziga singdirib olishi mumkin deb hisoblanadi. Xitoy bolalaridagi qat'iylik va mehnatsevarlik an'anaviy fazilatlarga aylangan.

Xulosa sifatida maktabgacha ta'lim tizimida ta'limiy va tarbiyaviy mashg'ulotlarni integratsiyalash to'g'risida ko'p so'z yuritilmoqda. Olimlar va amaliyotchi tarbiyachilar bolalarda qanday qilib dunyo to'g'risida yaxlit tushuncha hosil qilish va turli fanlar bo'yicha bilimlarni yaqinlashtirish uchun bir butun dasturni tuzish

to'g'risida bosh qotirishyapti. Integratsiyalashgan mashg'ulotdan kutiladigan maqsad faqat ma'lum bilimlarni egallashga emas, balki tasvirli fikrlashni rivojlantirishga qaratiladi. Olamning umumiy ko'rinishi tovushlar, tasvirlar, ranglar orqali tanishtiriladi, bola esa ham dunyoni, ham o'zini o'rganuvchi, tekshiruvchi o'ringa qo'yadi. Asosiy bilimlarni o'zlashtirish va olamdagi bor narsalarning qonuniyatlarini tushunishda predmetlar ichidagi va predmetlar aro aloqalarini o'rnatish ta'limga integratsiyalashga yondoshuvning metodik asosidir. Bunga turli mashg'ulotlarga tushunchalarga ko'p marotaba qaytishi, ularni chuqurlashtirish va boyitish, shu yoshga tushunarli bo'lgan muhim belgilarni aniqlash orqali erishish mumkin. Shunday qilib yaxshi shakllangan tuzilish va o'tkazish tartibiga ega bo'lgan, tarkibiga shu o'quv predmetiga tegishli bo'lgan tushunchalar guruhi kiritilgan har qanday mashg'ulot integratsiyaga asos qilib olinishi mumkin. Lekin integratsiyalangan mashg'ulotga boshqa mashg'ulot, boshqa o'quv predmetlari bilan bog'liq tushunchalar tahlil qilishning natijalari kiritiladi. Masalan, «tabiat», «suvlar», «gozallik», kabi tushunchalar tabiatshunoslik, musiqa, tasviriy sanat mashg'ulotlarida ko'rib chiqiladi. Tushunchalarning tahlil qilish boshqa o'quv mashg'ulotlarida o'zlashtirilgan bilimlarga murojaat qilinadigan darslar integratsiyalangan hisoblanadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Mavlonova R. A. Boshlang'ich talimning integratsiyalashgan pedagogikasi (metodik qo'llanma). - T.: 2005.
2. Adilova S. Multimedia va ularni ta'lim jarayonida qo'llash. T.: TDPU, 2001. № 2. 20-21
3. Abdurahmonovna, N. M. (2021). Pedagogical and Psychological Aspects of Professional Sustainability of Future Teachers.
4. Manzura, N. (2021). Sustainable Activity in the Teaching Profession and Its Foundations. *Psychology and Education Journal*, 58(2), 1339-1345.
5. "Science and Education" Scientific Journal Volume 1 Issue 3 June 2020 606 www.openscience.uz
6. Maktabgacha ta'lim muassasalari uchun modullar T-2012 y, ikkinchi nashr 126